

Rakovszky Zsuzsa

FORTEPAN* (II)

Személyek

„Boldog békeidők”

Lakásbelső: lakályos dzsungel.
Kert párnákból és családi ezüsből.
A szemhatár mögött az idő vulkánja füstöl,
a még felhőtlen égre. Belvárosi telek,

nagy belmagasságú, zsúfolt szobák.
Sok porfogó, régen halott cselédek
rémálmai. A szoknyák földig érnek.
Fűzős cipők. Dézsában rózsafák.

Csipkék közt csecsemő. Szakállas agg,
kismacskával szerettei körében.
Ülnek a szürke, léten túli fényben,
árnyak: már nincsenek, csak látszanak.

„Mert eltűntünk, és eltűntek velünk
kedves kutyáink, és eltűnt a kertünk,
ahol zseblámpafénynél sünt kerestünk,
éjfél körül. Nincs hol kísértünk:

a ház, ahol az életünk leéltük
– balkon, spaletták, kő virágfüzerek –,
s amely még gyermekeink gyermekének
is otthont nyújt majd, azt reméltük,

ha áll is még, a falak vizesek,
tetőgerince megroskadt a hótól,
csatornabúz száll föl a lefolyókból,
vagy hült helyén bomba ütötte seb,

amely fölött a földből mértani
formák nőttek ki, négyzetes hasábok,
tarkán és múlttalan, a gazdaságos
térfelhasználás mesterművei,

* Az interneten elérhető fényképgyűjtemény. A képek az 1900–1990 közötti időszakból származnak.

melyek pár évenként gazdát cserélnek,
lakóikat örök szél sodorja erre-arra.
A villa, ahová kiköltöztünk nyaranta
– szőlőlugas, virágágy, kerti székek

édenkertjében állt (rég fölverte a gyom) –,
most egereknek, baglyoknak ad otthont
vagy csoporttréningek helyszíne, wellnessközpont,
panzió lett belőle, ebül szerzett vagyon

kopottas ékköve. S mint fiók mélyében őrzött
öreg ruhák, esett szét a jelenben a múlt
lenyomata, szokások s szabályok bonyolult
akadályrendszere vágy és teljesedés közt.

Földet söprő, állig gombolt ruhák
jelzik, hogy rejteni és fékezni igyekeztünk
a megnevelhetetlen vadállatot, a testünk,
s ügyeltünk, hogy ne érje a napvilág

a lélek pincemélyi szörnyeit sem.
Tudtunk róluk, de azt hittük, a gyeplőt
mi tartjuk a kezünkben, azt képzeltük, szereplők
vagyunk egy színdarabban, melynek szerzője Isten,

s igyekeztünk hibátlan fölmondani magunkat.
De fedte csak vajon vagy formálta is az arcot
a maszk? Katona, pap, családfő, hivatalnok,
mind részei a Rendnek, mit semmi meg nem ingat.

Vándor, ne menj tovább, nézz még egy percig minket
– de ne reméld, hogy onnét hozzánk visszatalálnál!
Egy szakadék fölött, mely mélyebb a halálnál,
emeljük rád naiv, komoly tekintetünket.

Nézd kissé hosszasan, de ne nevesd ki mégse,
állig gombolt mellényünk, sétapálcánk,
a kis fehér kutyát ölünkben, s hogy szítál ránk
egy elsüllyedt, gyanútlan időszak napsütése,

ahogy otthonosan és magabiztosan
ülünk a parti fűz alatt a fűben,
a mindjárt ránk omló idő tövében,
lábunknál zavaros patak rohan.

Csak egy személy

Fura, de mintha minden nő te lennél
 bizonyos években, mondjuk, negyvenkilenc és
 hatvanöt közt. Te jársz-kelsz a kopott
 utcákon (a hirdetőoszlopok
 s golyóvert tűzfalak óriásplakátja
 az Opera kölnit és Lottó Ottót kínálja,
 és a Népfront jelöltjét... Régi szilveszterek
 szendvicses táljai közt koccintanak veled,
 Ámor pezsgővel köszöntve az éjfél,
 te fekszel a nyugágyon, nagy napszemüveged
 tükrözi a havas hegyoldal napsütését
 Galyatetőn, te mész a léggömbök alatt
 a harmadik sorban, nyitott ballonkabát, sál,
 letűnt korok szelében lobog sötét hajad,
 te ülsz a söripari vállalat
 irodájának íróasztalánál,
 az ismerős, kopott kosztümkabátot
 viseled, és kell pár pillanat, míg az agy
 feldolgozza az elmosódó arcvonások
 különbségeit, és eldönti: nem te vagy.

Tegnap a YouTube-on hallgattam a J'attendrai-t,
 olvastam a könnyes kommenteket.
 Úgy tűnik, legalább másik tizenkét
 anyának ugyanaz volt a kedvence, mint neked.
 A Kor és társadalmi réteged
 terméke lettél volna eszerint,
 átlagnő, amelyenből számtalan van?
 Vagy akinek kezdetben láttalak:
 a dolgok értelme, a Hold, a Nap,
 maga a kozmosz emberi alakban?
 Attól függ persze, hogy nézlek, a lélek
 jobb vagy bal szemével, azzal, amelyik ébren
 nappali fénynél lát jól, vagy azzal, amelyik éjjel,
 holdvilágnál? A dél árnyéktalan terében
 minden körvonal éles, és minden csak önmaga.
 Éjjel a határok átjárhatóak:
 a fában szellem él, a gyertyalángban a holtak,
 a hajóst églakók vezérelik haza,
 s Isten mutat utat a civódó vándoroknak,
 felhőként nappal, és mint tűzoszlop éjszaka.

Sakkozó katonák

Hogy juthatott eszükbe
sakkozni ott, abban a hevenyészett
fedezékben? (Csupasz fatörzs falak,
kirajszögezve rájuk néhány újságkivágás,
kövérkés revütáncosnők fürdőruhában,
foguk villogtató filmcsillagok.)
Az arcuk
komoly és töprengő, minden bizonnyal
a következő lépést fontolgatják, de arra
nem utal semmi a képen, hogy tudatában
lennének: talán már
fél óra múlva, vagy ki tudja,
talán a következő pillanatban
szembe kell nézniük a Gorgófő halállal.

Mi ez? Bátorság? Megszokás?
Egymás előtt játsszák meg a nyugodtat?
Vagy azt hiszik – mint mindnyájan, amíg
a tapasztalat másra nem tanít –,
hogy rájuk, éppen rájuk, különös
gondja van a Gondviselésnek?
Hogy valami varázskör óvja őket?
És hogy a szörnyűségek
– kifolyt szemek, leszakadt végtagok –
mindig csak másokkal szoktak megesseni?

Akárhogy is, úgy tűnik, hogy a lélek
nem képes felnőni a szörnyűséghez,
nem bír sokáig a tragédia
oxigénhiányos hegycsúcsán megmaradni,
jeges sziklán, a hóhatár fölött.
Úgy látszik, hosszú távon
– és bizonyos körülmények között
pár nap vagy óra is már hosszú táv –
a hétköznapi nagyobb erő a borzalomnál.
Az ember a pokol
legmélyén is képes berendezkedni és a
hamu és törmelék fölött
újjáteremteni a hétköznapi rutinját.
Különben is,
a borzalom az irrealitás
bélyegét viseli, akár az álmok.
Amint elmúlt, máris valószerűtlen.
Valóság csak az aznapi leves
(a férges hússal), az elromlott autó,
egy ügyes kis bicska, konzervnyitóval,

melyet kölcsönadtunk, de visszakérünk,
 mert még szükség lehet rá arra a kis időre
 – és végül is mi számít kis időnek?
 Ha úgy vesszük, tíz, húsz vagy ötven év sem
 olyan hosszú a fák, a csillagok vagy
 a kozmosz idejével összemérve.
 Korlátozott időnk tudata mégse
 gátol meg benne, hogy rátegyük a szívünket
 erre-arra, hozzánk hasonló
 mulandóra, végtére is nem
 az örökkévalóság szemszögéből,
 hanem tér és idő
 egy adott pontjáról nézzük, amit
 nézünk, és erről a pontról fontosnak látszik,
 hogy indulóban a lövészárkokba még
 sáncoljunk a királlyal, és megvédjük a bástyánk.

• Élmények és látószögek •

Naplórészletek és levelek az I. világháború éveiből

„KINEMATOGRÁF GYORSASÁGÁVAL JÖNNEK EGYMÁS UTÁN A NAGY ESEMÉNYEK”

Bölöni Györgyné, Itóka naplójából (1914. július 25.–augusztus 18.)

Közzéteszi Varga Katalin

Marchisius Otilia avagy Márkus Otilia, első házasságában Kozmutza Kornélnak, Bosznia-Hercegovina postaigazgatójának a felesége, második házasságában Bölöni Györgyné, írói álnevén Kémeri Sándor, az irodalmi életben azonban – Ady névadó leleményéből következően – többnyire csak Itókaként ismert, művészi és újságírói kvalitásokkal rendelkező, több nyelvet beszélő, ha kellett, magát eltartani tudó, színes asszony volt. 1913. január 20-án házasságot kötött Bölöni Györggyel, a *Világ* fõmunkatársával. A Budapesten csak

egy éve lakó Itóka friss városélménye, a szeme előtt kibontakozó utcai és társaságbeli történelmi események, Bölöni háború diktálta „hadi” munkatempója és távollevõ fiának hadba vonulása érzelmileg külön-külön is felkavaró élmények lehetnek. Vélhetően ez készíthette – a naplót egyébként nem vezető – írónõt, hogy az 1914. július 25. és augusztus 18. közötti napok egymásra torlódó történéseit rögzítse. A naplót a Petõfi Irodalmi Múzeum őrzi (V. 3501/1).

V. K.